

Arap-İsrail sorununda Rusya Federasyonu'nun Rolü

Abzal Dosbolov¹

Özet

Çalışmada tarihten günümüze kadar Rusya Federasyonu'nun Arap-İsrail sorununa bakışı ele alınmıştır. 1947 yılından beri devam eden Arap-İsrail çatışmalarının tek çözümünün diyalog olduğunu savunan Rusya, İsrail ile diyaloga geçebilecek kapasiteye sahip olan tüm Filistinli grupların bir araya getirilmesini istemektedir. Fakat Yaser Arafat'ın vefat etmesinden sonra iktidara Hamas örgütünün gelmesi durumu daha da gerginleşmiştir. İsrail devletinin var olma hakkını tanımayan ve Filistin-İsrail anlaşmalarının hiçbirini kabul etmeyen Hamas örgütü Batı tarafından terör örgütü olarak algılanmaktaydı. Ancak bu çatışmaların bitmesini ve bu topraklarda iki bağımsız devletin kurulmasını isteyen Rusya Federasyonu müzakerelere Hamas'ın da katılmasını istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Orta Doğu, Dış Politika; Arap-İsrail sorunu

¹ Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi.

Giriş

Rusya Federasyonu Ortadoğu'daki çatışmalara büyük etki sağlamaktadır. Yaklaşık 60 sene içinde Moskova bazen Yahudi taraftarı, bazı dönemlerde ise Arapların taraftarı olmuştur. Arap ve İslam Araştırma merkezi uzmanı Aleksandr Demçenko'ya göre son dönemlerde Rusya Federasyonu Arap-İsrail çatışmasının barışçıl çözülmesi için tarafsız ve dengeli bir dış politika izlemektedir. Rusya Federasyonu'nun dış politika doktrininde Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olarak Arap-İsrail sorununun en kısa zamanda çözülmesi için ve İsrail ile barış içinde yaşayan bağımsız Filistin devletinin kurulması için çaba harcayacağı dile getirilmiştir.² Bu süreç esnasında bölgede etkili olan tüm devletler ve ulusların çıkarları dikkate alınması gerekmektedir. İlk bakışta bu görüş diğer Orta Doğu "dörtlüsü"³ üyelerinin pozisyonlarıyla aynı gözükmesine rağmen arada biraz farklılıklar bulunmaktadır. Rusya Federasyonu'nun tutumuna göre barış sürecine İsrail ile diyaloga geçebilecek kapasiteye sahip tüm Filistinli gurupların katılması gerekmektedir. Şu anda Filistin tarafının görüşmelerde yaşadığı başarısızlıklardan dolayı tek taraflı hareketlere geçtiğini görmek mümkündür.

Arap-İsrail Sorunu ve SSCB dönemi

1947 yılında Yahudi askerî teşkilatlarının eylemleri sonucunda İngiliz'lerin kontrol altında bulunan Filistin güvenlik sistemi etkisiz hale gelince, bölgenin geleceği sorunu Birleşmiş Milletlere İngiltere tarafından sunulmuştur. SSCB ise İngilizlerin Filistin'deki etkisini Arap taraftarlarını kullanarak koruma isteğini göz önünde bulundurarak bağımsız Yahudi devletinin kurulmasını desteklemiştir. 26 Kasım 1947'de BM toplantısındaki konuşmasında SSCB temsilcisi Andrey Gromiko şöyle dedi: Filistin'i iki bağımsız devlete bölme kararının tarihte önemi büyük olacaktır. Çünkü bu karar hala bazı Avrupa devletlerinin sınırlarındaki kamplarda sığınan yüz binlerce Yahudi milletin yasal hakkıdır".⁴ 29 Kasım 1947'de SSCB Filistin'in Arap ve Yahudi devletleri olarak bölünmesiyle ilgili №181 kararı kabul etmiştir. Mayıs 1948'de ise Sovyetler Birliği bağımsız İsrail devletini resmi olarak tanıyan ve diplomatik ilişkileri kuran ilk ülkelerden biri olmuştur. Sovyetler Birliği'nin İsrail'i desteklemesi sadece diplomatik aktivite ile sınırlı kalmamıştır. 1948-1949 yıllarında gerçekleşen Arap ülkeleri ve İsrail arasındaki ilk savaşta SSCB Çekoslovakya'nın yardımıyla İsrail'e silah tedarik etmiştir. SSCB-İsrail ilişkilerini Orta Doğu bölgesindeki değişiklikler etkilemiştir. Birinci Arap-İsrail savaşını kazanan İsrail, Arap ülkelerine karşı ayakta kalabilmek için güçlü yabancı taraftara ihtiyaç duymuştur ve ABD'ye sığınmıştır.

1950'lerde Arap dünyasında sosyalizm fikri yaygınlaşmaya başlıyor. İsrail'in komşusu olan Mısır ve Suriye Sovyetlere yönelmiştir. 1958'de Irakta Haşimi hanedanı devriliyor, 1956-1958 yıllarında ise Ürdün kralı zor olsa da tahtında kalmayı başarmıştır. Eski sömürgecilerinden kurtulma çabasında olan Arap ülkeleri SSCB ile çok yakın askerî siyasi temasta bulunmaya başlamıştır. SSCB ise "dost ve antiemperyalist" ülkeleri desteklemeye hazır bulunmuştur. Böylece Orta Doğu soğuk savaşın merkezine dönüşmüştür.

1956 yılında İngiltere, Fransa ve İsrail'in başlattıkları Süveyş savaşının esnasında SSCB Mısır'ı desteklemiştir. Hem SSCB, hem de ABD bu saldırıya karşı cephe almıştır. ABD ve SSCB'nin bu savaşa karşı aynı pozisyonda olmaları, Soğuk Savaş'ın ender olaylarından biri sayılmaktadır. Sovyetler Birliği lideri Nikita Kruşçev üçlü koalisyon'un Mısır'dan çekilmemesi durumunda Paris ve Londra'ya nükleer saldırı tehdidi yapmıştır. Bu olaydan sonra Birleşik Krallık, Fransa ve İsrail ateşkes ilan edip geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu kriz zamanında ABD'nin kendi müttefikleri olan İngiltere ve Fransa'nın yaptığı harekâta karşı olmasındaki neden Arap ülkelerinin Sovyetlere yanaşmasıydı. Bol miktarda petrol rezervuarlarına sahip olan Orta Doğu bölgesinde Sovyetler Birliği'nin daha etkili olması ABD için kabul edilemez bir durumdur.

² Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Doktrini, 88. Madde -

http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F

³ Orta Doğu Dörtlüsü-İsrail-Filistin sorununun çözümü için oluşturulmuş ABD, AB, BM ve Rusya Federasyonu'ndan oluşan dörtlü

⁴SSCB'nin temsilcisi Andrey Gromyko'nun BM toplantısındaki Konuşması, 26 Kasım 1947 yıl - <http://www.alexanderyakovlev.org/fond/issues-doc/59380>

Sovyetler Birliği 1967 yılında ikinci kez Arap-İsrail sorununa müdahale etmiştir. 5 Haziran 1967 tarihinde İsrail'in ilk saldırıyı yapmasıyla başlayan Altı Gün Savaşı olarak adlandırılan bu çatışma sonucunda İsrail Ürdün'ün elindeki Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü, Suriye'den Golan Tepelerini, Mısır'a ait olan Gazze bölgesini ve Sina yarımadasını ele geçirmiştir. İsrail'in Arap topraklarının büyük bir kısmını ele geçirmesiyle sonuçlanan 1967 Savaşı sonrasında Orta Doğu bölgesi uluslararası sorun haline gelmiştir. Sovyetler Birliği Arap ülkelerinin taraftarı olmasına rağmen savaş esnasında Arap ülkelere ciddi anlamda yardım verememiştir. Çünkü Sovyetlerin bu çatışmaya askeri anlamda müdahale etmesi ABD-SSCB arasında ciddi kriz yaratabilirdi. Sovyetler Birliği bu savaşı sadece Araplar ve Yahudiler arasındaki toprak için çatışma olarak görmüyordu. O dönemdeki Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanlığı'na ait bir belgede Altı Günlük Savaş'ın asıl nedeninin ABD'nin İsrail'in yardımıyla Orta Doğu'daki Arap halklarının ulusal kurtuluş hareketini bastırmak ve Mısır, Suriye gibi ülkelerdeki batı karşıtlı rejimleri devirmek olduğu yazılmaktadır.⁵ 10 Haziran 1967 tarihinde Sovyetler Birliği İsrail ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir. Altı Gün Savaşı öncesi Arap ülkeleri İsrail devletinin ortadan kaldırılmasını istemiş iken, savaş sonrası ise sadece kaybedilen topraklarını geri almak istemiştir. 1967 savaşı sonrası Arap müttefiklerinin talebi üzerine Moskova Mısır'a ve Suriye'ye silah ile askerî danışmanlar göndermiştir.

1973 yılının Ocak ayında İsrail Süveyş Kanalı ve Sina bölgesinde Mısır'a, Golan Tepelerinde ise Suriye'ye karşı savaşa başlamıştır. Bu çatışmalar ABD ve SSCB'nin BM Güvenlik Konseyi'nin acilen toplanmasını talep etmesine neden olmuştur. 22 Ocak'ta Güvenlik Konseyi 242 sayılı kararı teyit eden ve "Orta Doğu'da adil ve daimi bir barış"a odaklanan görüşmeler için çağrıda bulunan 338 sayılı kararı kabul etmiştir. 21 Aralık 1973'te Moskova ve Washington'un müşterek başkanlığı altında Cenevre'de barış konferansı düzenlenmiştir. Mısır, İsrail ve Ürdün konferansta temsil edilmiştir fakat Suriye katılmayı reddetmiştir. Üç görüşmeden sonra konferans süresiz olarak sona ermiştir. ABD'nin 26 Mart 1979 İsrail ile Mısır arasındaki Kamp David barış anlaşmasındaki başarısı Washington'un SSCB'yi barış sürecinden uzaklaştırdığını göstermekteydi.

1970'lerden itibaren SSCB'nin bölgedeki müttefiklerinin arasında Filistin halkını temsil eden FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) önem kazanmaya başlıyor. Özellikle bu örgüte bağlı olan Yaser Arafat başkanlığındaki Fetih harekâtı Moskova ile daha ılımlı ilişkiler kurmayı başarmıştı. Şubat 1970'te Asya ve Afrika ülkeleri ile dayanışma komitesinin daveti üzerine FKÖ heyeti SSCB'yi ziyaret ediyor. Sovyet-Filistin ilişkileri FKÖ'nün İsrail'e karşı realist bakış açısı sayesinde ilerlemeye başlıyor. 1-9 Haziran 1974 yılında Filistin Milli Konseyinin XII. toplantısında İsrail işgalinden kurtulacak Filistin topraklarının her parçasında "milli iktidarın kurulması" etaplı programı kabul edilmiştir. Bu evrak Filistin tarafının yumuşadığını, sorunun aşamalı çözülmesine hazır olduğunu göstermekteydi. Bu program İsrail ile diyalogunun ilk adımı idi. Aynı yıl SSCB ile FKÖ arasında resmî ilişkiler kurulmuştur ve Moskova'da örgütün temsilciliği açılmıştır (1991'de ise Filistin devletinin elçiliği olarak değiştirilmiştir). Çeşitli uluslararası toplantı ve görüşmelerde SSCB hep Filistin halkının kendini düzenleme hakkı olduğunu savunmuştur. Örnek olarak Cenevre Konferansının Orta Doğu ile ilgili kararlarını ve 15 Eylül 1982'de Komünist Partisinin Genel Sekreteri Brejnev'in Orta Doğu sorununun düzenlenmesi için planını söylemek mümkündür. 7 Ocak 1983 tarihinde Çekoslovakya'nın BM'deki daimi temsilcisi tarafından BM Genel Sekreterine gönderilen mektupta bu plan Varşova Paketi üyelerinin görüşü olarak sunulmuştur. Toplam beş maddeden oluşan bu plan aşağıdaki gibidir:

- İsrail askerlerinin 1967'den bu yana işgal edilen tüm Arap bölgelerinden çıkarılması, Doğu Kudüs dâhil;
- Filistin halkının yasal haklarının kabul edilmesi ve bağımsız bir devlet kurmasına engel olmamak;
- Bölgedeki tüm devletlerin güvenli ve bağımsız bir şekilde gelişmesine imkân sağlamak;
- İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki savaş durumunun durdurulması ve barışın sağlanması;

⁵ SSCB Dışişleri Bakanlığı'nın Moğolistan, Kuzey Kore'deki SSCB büyükelçiliklerine gönderdiği telgraf. 13 Haziran 1967 yıl. Orta Doğu'daki çatışmalar. Rus Dış Politikası arşiv belgelerinden. (1947-1967), Cilt II, s. 581

- Orta Doğu sorununun barışçıl çözülmesinin uluslararası garanti altına alınması;⁶

Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu bölgesindeki etkisi 1980'lerin sonuna doğru azalmaya başlamıştı. Genel Sekreter Gorbaçov'un ve dönemin Dış İşleri bakanı Eduard Şevardnadze'nin yürüttüğü dış politika neticesinde SSCB dış politikasının Orta Doğu yönü artık öncelikli değildi. Böylece ABD ile ilişkileri iyileştirmek isteyen Gorbaçov hükümeti Orta Doğu'daki Sovyet çıkarlarını göz ardı etmiştir.

Arap-İsrail Sorunu ve Rusya Federasyonu

Soğuk Savaş'ın sona ermesi İsrail-Filistin çatışmasını olumlu etkilemiştir. Çünkü Soğuk Savaş bittikten sonra Orta Doğu bölgesi eskisi gibi iki bloğun rekabet alanı değildi. Ekim 1991'de SSCB ile İsrail arasındaki diplomatik ilişkiler yeniden kurulmuştur. 1980'lerin sonuna kadar Filistinli gruplar İsrail devletini tanımıyorlardı, ancak 1980'lerin sonuna doğru FKÖ'ye bağlı örgütler bağımsız Filistin devletinin kurulması için İsrail ile diyaloga geçmeye hazır olduklarını belirtmiştir. 15 Kasım 1988'de Cezayir'de XIX. toplantısını yapan Filistin Kurtuluş Örgütü'ne bağlı olan Filistin Ulusal Konseyi sürgünde bağımsız Filistin Devleti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. İsrail tarafı da 1987-1993 yılında işgal edilen topraklardaki ayaklanmalar sırasında bu topraklarda yaşayan Filistinlileri kontrol edemeyeceğinin farkına varmış ve Filistinliler ile görüşmeyi kabul etmiştir.

Filistinliler ve İsraililer arasındaki değişiklikleri değerlendiren SSCB, Orta Doğu'daki sorunlara çözüm bulmak için uluslararası konferans düzenlemiştir. Sadece İsrail ile Filistin değil tüm Arap ülkelerinin de katıldığı uluslararası konferans 3 Kasım 1991 tarihinde Madrid'de gerçekleşmiştir. Bu konferansa ABD ve SSCB çifte başkanlık yapmıştır ve çatışan taraflar ilk kez bir araya getirilmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra halefi Rusya Federasyonu kendi içindeki siyasi istikrarsızlıklardan dolayı İsrail-Filistin meselesinin çözümünde aktif olamamıştır. Ocak 1992'de Moskova'da düzenlenen çok taraflı müzakerelerde güvenlik sorunları, Orta Doğu bölgesinin ekonomik kalkınması, Filistinli mülteciler sorunu, su kaynakları ve çevre problemleri gibi konular ele alınmıştır. FKÖ İsrail tarafından bir terör örgütü olarak kabul edildiği ve onunla herhangi bir görüşmenin yasaklandığı için bu müzakerelere Filistin tarafı Ürdün heyetinin bir parçası olarak katılmıştır.

1990'ların ilk yarısında FKÖ ABD ve Avrupa ülkelerine yön değiştiriyor. Çünkü o dönemde kendi iç sorunlarıyla boğuşan Rusya Federasyonu artık Orta Doğu bölgesiyle uğraşamaz hale gelmiştir. Batı ülkelerinin aracılığıyla 19 Eylül 1993 yılında İsrail ve Filistin tarafları Washington'da bir araya gelerek "Geçici Özerklik Düzenlemeleri konusunda İlkeler Bildirisi"ni (Oslo Anlaşması) imzalıyorlar. ABD devlet Başkanı Bill Clinton ile Rusya Federasyonu Dışişleri bakanı Andrey Kozirev'in de katıldığı bu anlaşmada aşağıdaki hususlara yer verilmiştir:

- BM Güvenlik Konseyi'nin 242 (1967) ve 338 (1973) sayılı kararları doğrultusunda kalıcı bir çözüme gidilmesini sağlamak amacıyla beş yılı geçmeyecek bir süreliğine Geçici Filistin Yönetiminin kurulması;
- Mülteciler, yerleşim yerleri, sınırları, komşularla işbirliği, güvenlik düzenlemeleri gibi konuların tartışılması Kudüs'ün nihai statüsünün belirlenmesinden sonra en geç üç yıldan sonra başlatılmalıdır.⁷

1990'lı yılların ikinci yarısında barış süreci yavaşlamaya başlamıştır. İsrail toplumu müzakerelerden ve Filistinlilere gösterilen imtiyazlardan memnun değildi. Mayıs 1996'da Bağımsız Filistin Devletinin kurulmasına karşı çıkan ve müzakerelerin durdurulmasını isteyen Benjamin Netanyahu liderliğindeki sağcı parti "Likud" iktidara geliyor. Ancak Filistinlilere destek veren ABD, İsrail hükümetinin barış görüşmelere devam etmesini ve işgal altındaki topraklardan İsrail askerinin çekilmesini sağlamıştır.

⁶7 Ocak 1983 tarihinde Çekoslovakya'nın BM'deki daimi temsilcisi tarafından BM Genel Sekreterine gönderilen mektup - http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/38/67 s.12

⁷İsrail-Palestine Liberation Organization Agreement: 1993, Article V - http://avalon.law.yale.edu/20th_century/isrplo.asp

1996'da Orta Doğu uzmanı olan Evgeniy Primakov'un Dışişleri bakanı olarak tayin edilmesiyle Rusya Federasyonu Orta Doğu sorunlarının çözümünde tekrar aktif rol oynamaya başlamıştır. Mart 1996'da Rusya Federasyonu devlet başkanı Boris Yeltsin Mısır'da yaptığı bir konuşmada Madrid Barış konferansının tekrar yapılmasını teklif etmiştir. 1996-1997 yıllarında Rusya Federasyonu Dışişleri bakanı Primakov Orta Doğu ülkelerine yapmış olduğu ziyaretler esnasında bölgedeki krizin sona ermesi için şiddetin durdurulması, "toprak karşılığında barış" ilkesine dayanan barış müzakereleri sürecinin daha hızlı olması ve Orta Doğu ülkelerinin de içinde bulunduğu bölgesel güvenlik sisteminin kurulması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca, Primakov Rusya Federasyonu'nun artık Orta Doğu barış sürecinde daha aktif olacağını da dile getirmiştir. Ancak İsrail tarafı barış sürecine Rusya'nın katılmasını istemediğini bildirmiştir.⁸

Şubat 1997, Ekim 1998, Ağustos 2000 tarihlerinde Filistinli lider Yaser Arafat Moskova'yı ziyaret etmiştir. Bu Filistin özerk bölgesinin Orta Doğu barış sürecinde Kremlin'i görmek istediğini göstermektedir. Filistin tarafı İsrail'in işgal altındaki topraklarda yeni kentlerin inşa etmesini durduracak ve anlaşmaya göre bu topraklardan İsrail askerinin çekilmesini sağlayacak tek gücün Moskova olduğuna inanmaktaydı.

Temmuz 2000'de ABD devlet başkanı Clinton, İsrail ve Filistin liderlerini Camp David'de barış görüşmelerine davet etmişti. Filistin'in statüsü sorunu, sınır, yerleşimler, mülteciler gibi konularla beraber taraflar Doğu Kudüs'ün kime ait olduğunu da tartıştılar. Ancak Camp David barış konferansı da belli bir sonuca ulaşmadan sona erdi. Ancak taraflar müzakerelere en yakın zamanda bir anlaşmaya varma amacı ile devam edecekleri sözünü verdiler. Barış görüşmeleri devam etmeyince, bölgedeki durum daha da kötüye gitmeye başladı. Böylece Eylül 2000'de işgal altında olan Filistin topraklarında yeni protestolar ve şiddet dalgası yayılmaya başlamıştır. İkinci İntifada ya da El-Aksa İntifadası olarak adlandırılan bu protestolarda Filistinli İslami örgütlerin katılımıyla ayaklanma dini boyut kazanmaya başlamıştır.

Nisan 2003 tarihinde BM Genel Sekreteri, İspanya'nın Madrid kentinde, ABD ve Rusya Federasyonu'nun(1991 Madrid Barış Konferansı'nın sponsorları) dışişleri bakanları ve Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Yüksek Temsilcisi Javier Solana ile görüşür. Şiddetin derhal durdurulması, "yasa ve ahlak dışı" intihar saldırılarının sonlandırılması ve çatışmayı bitirmek adına ateşkes önerileri ve politik önlemlerin uygulanmasında ilerlemeye olan gereksinimi beyan ettiler. Bu (Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Birleşmiş Milletlerden oluşan) "Dörtlünün" uluslararası güçlere barışçıl bir çözüm için öncülük edeceği ilk görüşme olarak kayıtlara geçmiştir. 30 Nisan'da, Dörtlü, taraflara resmi olarak "Yol Haritası" olarak bilinen ayrıntılı bir tasarı olan "İsrail-Filistin İhtilafına İki Devletli Bir Çözüm İçin Performansa Dayalı Yol Haritası" sunmuştur. Yol Haritası, Madrid Konferansında ortaya sürülen "toprak karşılığında barış" ilkesi esas alınarak ve taraflar ile Arap Barış Girişimi'nin daha önce anlaşmaya varmış olduğu BM Güvenlik Konseyi'nin 242 (1967), 338 (1973) ve 1397 (2002) sayılı kararlarına dayanan ve ölçülebilir adımların uygulanacağı üç aşamalı bir plandı. Açıkça görüldüğü üzere, yol haritası tereddütlere rağmen hem İsraililer hem de Filistinliler tarafından çatışmaların sona erdirilmesi yolundaki tüm çabaların göstergesi olarak kabul edilmişti.⁹ Rusya Federasyonu'nun inisiyatifi ile bu plan BM Güvenlik Konseyi tarafından desteklenmiştir. Bu "Yol Haritası"na göre tarafların şiddeti durdurarak müzakerelere devam etmesi ve 2005 yılına kadar Filistin'in nihai statüsünü belirlemesi gerekiyordu. Ancak bu kararlara uymak istemeyen İsrail Aralık 2003'te kendi güvenliğini korumak için Filistin ile aradaki müzakereleri durdurarak tek taraflı eylemlere geçiyor. İsrail'in Batı Şeria'daki Filistin topraklarının çoğunluğunu ve Kudüs'ü de içerecek şekilde duvar inşa etmesine Rusya Federasyonu ve tüm dünya tepki göstermiştir. Birleşmiş Milletler de yapının yasadışı olduğunu bildirmiştir.

Arap-İsrail sorunundaki son durum ve Rusya Federasyonu'nun sunduğu çözüm

İsrail-Filistin arasındaki durum 2004 yılının sonu ve 2007 yılının birinci yarısında gerginleşmeye başlamıştır. 11 Aralık 2004 tarihinde Yaser Arafat vefat etmişti ve onun liderliğindeki Fetih hareketi zayıflamaya başlamıştı. Bu durumu faydalanan Hamas liderleri Filistin'de iktidarı ele geçirmeye çalışıyorlar. Yaser Arafat'ın yerine geçen Mahmut Abbas özerk bölgedeki sorunları çözmede başarısız olmuştur. Dolayısıyla 25 Ocak 2006'da Filistin Yasama Konseyi seçimlerinde Hamas örgütü zaferle çıkmıştı. Hamas'ın 74 Fetih'in ise 45 milletvekilliği kazandığı seçimden ABD başta olmak üzere batı devletleri ve İsrail böyle sonuç beklemiyordu. 1987 yılında kurulmuş olan Hamas kurulduğu ilk günden itibaren İsrail'in var olma hakkını tanııyordu ve Filistin-İsrail anlaşmalarının hiçbirini kabul etmiyordu.

⁸ Vostochnaya Politika – http://www.niiss.ru/rus1996_6_eastpol.shtml

⁹Filistin Meselesi ve Birleşmiş Milletler, Altıncı Bölüm - <http://www.unicankara.org.tr/filistin/6.html>

Bu örgütün asıl amacı İsrail'in Filistin topraklarından çekilmesini sağlamak ve İsrail devletini önceleyerek 1948 sınırlarını esas alan İslami bir Filistin devleti kurmaktır. Ancak Fetih ile Hamas ortak hükümet kurmayı başaramamıştır. Fetih lideri Mahmut Abbas ve Hamas lideri İsmail Haniye yönetimde birlik kurma anlaşmasını duyurmasına rağmen taraflar bazı konularda anlaşmamıştır. Özellikle yeni oluşturulacak kabinenin İsrail'e karşı nasıl bir tavır sergileyeceği konusu dikkat çekmekteydi. Fetih tarafı İsrail'in yanı başında Filistin devletinin kurulmasını savunurken, Hamas tarafı İsrail devletinin var olma hakkını reddetmiştir. Bu anlaşmazlıklar Hamas ile Fetih arasında çatışmaların çıkmasına neden olmuştur. İki örgüt arasındaki çatışmanın çıkmasının diğer bir nedeni ise Fetih'in elindeki idareyi Hamas ile paylaşmak istememesi ve finansal akımları kaybetme korkusudur. 2007 yılında iki hareket arasındaki derinleşen çelişkiler silahlı çatışmalara ulaşmış ve Hamas'ın Gazze Şeridi'nin kontrolünü Fetih'ten almasıyla sonuçlanmıştı. Durumun böyle değişmesi uluslararası arabulucuları daha etkili olmaya itmekteydi. Orta Doğu "dörtlüsü" üyesi olan Rusya Federasyonu Filistin sorununun çözülmesi için barış sürecine Hamas'ın da katılması gerektiğini öne sürmüştür.

Hamas hareketinin Filistin'deki parlamento seçimlerini kazandıktan sonra Rusya Federasyonu diğer "dörtlü" üyeleri ile beraber bu hareketin İsrail'in var olma hakkını ve önceki İsrail-Filistin anlaşmalarını tanımasını istemişti. Ayrıca bağımsız Filistin devletini kurmak için şiddetten vazgeçilmesi gerektiğini de savunmuştu. Aynı zamanda Moskova Hamas'ın bir anda pozisyonunu değiştirmeyeceğini ve onlarla diyaloga geçmek gerektiğini öne sürmekteydi. Hamas'ın boykot edilmesi ve Filistin'e yapılan uluslararası yardımın durdurulması ise bölgedeki şiddeti daha da artıracaktır. Hamas'ın ise özerk bölgedeki kendi pozisyonunu güçlendirmek için İsrail ile anlaşmaya varması gerekmektedir. Hamas heyetini Moskova'ya davet etmesiyle Rusya Orta Doğu barış sürecindeki rolünü güçlendirmişti. Ayrıca Hamas, Fetih, İsrail ve "Dörtlü" arasında bir arabulucu rolünü üstlenmişti.

Barış sürecinin beklenen neticeyi vermemesi, Filistin'in istediği bağımsızlığı elde edememesi, İsrail'in ise güvenliği sağlayamaması tarafların tek taraflı eylemlere geçmesine neden olmuştur. Rusya Federasyonu tüm tartışmalı konuların diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini öne sürmüştür. 26 Eylül 2010'da Batı Şeria'da inşaatlara yönelik 10 aylık moratoryum sona ermiştir. 8-9 Kasım'da İsrail Doğu Kudüs'te 1300 kişilik ve Batı Şeria'da ise 800 kişilik konutların inşaatları başlayacağını ilan etmiştir. Rusya Federasyonu diğer "dörtlü" üyeleriyle İsrail'in statüsü belli olmayan bölgelerde inşaat çalışmalarının tekrar başlamasını kınamıştır.

Rusya Federasyonu her zaman Filistin sorununda etkin rol oynamaya çalışmıştır. 18 Ocak 2011 tarihinde Rusya Federasyonu devlet başkanı Medvedev Filistin topraklarını ziyaret etmiştir. Bu ziyaretten önce Fetih hareketi üyesi, Filistinli müzakerecilerden birisi Nabil Shaath "al-Hayat" gazetesine verdiği röportajda Moskova'nın bağımsız Filistin devletini tanımaya hazır olduğunu söylemişti. Rusya ve Filistin bayrakları ile karşılanan Medvedev Filistin lideri Mahmut Abbas ile görüşmenin ardından yaptığı basın toplantısında Rusya'nın Bağımsız Filistin devletini tanıdığını söyledi. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin de Filistin'in bağımsızlığını tanıdığını söyleyen Medvedev, "Filistin'in bağımsızlığı yönünde karar almıştık ve o günden itibaren Moskova'nın pozisyonu değişmedi" dedi.¹⁰

Rusya barış süreci esnasında sadece İsrail'in değil Filistin tarafının da bazı imtiyazlar vermesi gerektiğini savunmaktadır. Bu ihtilafta en hassas nokta Kudüs'tür. Rusya dış işleri bakanlığı bu meseleyi barış sürecinin son aşamasına bırakmak gerektiğini öne sürmektedir. Rusya dış işleri bakanı Lavrov'a göre Kudüs ikiye bölünmeli ve Batı Kudüs İsrail'in, Doğu Kudüs ise Filistin'in elinde olmalıdır. Doğu Kudüs'teki kutsal topraklar BM ve UNESCO'ya teslim edilmeli ve tek tanrıya inanan üç dini (İslam, Hıristiyanlık ve Yahudilik) temsil eden uluslararası kurum tarafından yönetilmelidir. Diğer bir önemli konu ise 1948-49, 1967 yılları gerçekleşen savaşlar sırasında evlerini terk eden mültecilerin Filistin topraklarına geri dönmeleridir. İsrail Filistinli mültecilerin topraklarına geri dönmelerine karşı çıkmaktadır. Ancak tüm mültecilerin geri dönmesi pek mümkün olmadığı için Rusya dış işleri bakanı Lavrov, çözüm olarak belli sayıda mültecinin geri dönmelerini diğer mültecilere ise maddi tazminat ödenmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Batı Şeria'da yaşamakta olan İsraililerin de geri dönmelerini istemektedir Filistin hükümeti. Bu topraklarda tahminen en az 600 bin Yahudi'nin yaşadığı bilinmektedir. Bu kadar insanın göç etmesinin

¹⁰ <http://www.kremlin.ru/transcripts/10093>

Arap-İsrail sorununda Rusya Federasyonu'nun Rolü

imkânsız olduğunu belirten Rusya, muhtemel bir anlaşmada İsraililerin Filistin'e toprak tazminatı yapması gerektiğini savunmaktadır.

Sonuç

Böylece 1990'ların başında Rusya Federasyonu'nun İsrail ile diplomatik ilişkilerini yeniden kurmasına rağmen Moskova'nın Filistin-İsrail ihtilafına bakışı pek değişmemiştir. Sovyetler zamanında olduğu gibi Rusya bu sorunun çözülmesini ve bu topraklarda iki bağımsız devletin kurulmasını istemektedir. Ayrıca Rusya bu sorunun çözülmesi için barış sürecine bölgesel güçlerin de katılması gerektiğini savunmaktadır. Rusya Federasyonu'nun BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi, Orta Doğu "Dörtlüsü" üyesi, İslam İşbirliği Teşkilatında gözlemci üye statüsüne sahip olması ve Arap dünyasıyla ılımlı ilişkilerde olması bu ihtilafın çözümünde daha aktif olmasını sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

1. Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Doktrini, 88. Madde - http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F
2. SSCB'nin temsilcisi Andrey Gromyko'nun BM toplantısındaki Konuşması, 26 Kasım 1947 yıl - <http://www.alexanderyakovlev.org/fond/issues-doc/59380>
3. SSCB Dışışleri Bakanlığı'nın Moğolistan, Kuzey Kore'deki SSCB büyükelçiliklerine gönderdiği telgraf.13 Haziran 1967 yıl. Orta Doğu'daki çatışmalar. Rus Dış Politikası arşiv belgelerinden.(1947-1967), Cilt II, s. 581
4. 7 Ocak 1983 tarihinde Çekoslovakya'nın BM'deki daimi temsilcisi tarafından BM Genel Sekreterine gönderilen mektup - http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/38/67 s.12
5. İsrail-Palestine Liberation Organization Agreement: 1993, Article V - http://avalon.law.yale.edu/20th_century/isrplo.asp
6. Vostoçnaya Politika – http://www.niiss.ru/rus1996_6_eastpol.shtml
7. Filistin Meselesi ve Birleşmiş Milletler, Altıncı Bölüm - <http://www.unicankara.org.tr/filistin/6.html>
8. <http://www.kremlin.ru/transcripts/10093>